

rijalu. Pored spomenutih, zbornik sadrži i radove E. S. Novika (**Sistema personazej ruskoj volšebnoj skazki**), G. L. Permjakova (**K voprosu o strukture paremiologičeskogo fonda**), B. B. Parnikelja (**Otnositel'no polisemantičnosti malajskojazyčnoj »Povesti o sang Bome«**) i G. A. Levintona (**K probleme izučeniya povestvovatel'nogo fol'klora**). Knjiga predstavlja koristan pregled stanja u vrlo razvijenoj suvremenoj sovjetskoj folkloristici.

Ivan LOZICA

Folk Narrative Research. Some Papers Presented at the VI Congress of the International Society for Folk Narrative Research, Edited by Juha Pentikäinen, Tuula Juurikka, »Studia Fennica« 20, Helsinki 1976, 371 str. + 8 tabla.

Zbornik sadrži 33 referata, što je izbor od 114, koliko ih je bilo na internacionalnom znanstvenom skupu održanom u lipnju 1974. u Helsinkiju pod nazivom **Folk Narrative Congress**. Bio je to šesti kongres te vrste; kongresi se održavaju svake pete godine, a organizator je **International Society for Folk Narrative Research**.

Referati u zborniku obrađuju četiri osnovne teme: teoriju žanrova u folkloristici, strukturalnu analizu u folkloristici, transmisiju folklora, te folklor u ljudskom mišljenju, društvu i kulturi, a to uglavnom odgovara i glavnim temama kongresa (samo je četvrta tema u zborniku formulirana nešto drugačije; naziv kongresne teme bio je **Tradicija i ličnost**).

Kao predgovor radovima u zborniku tiskana je uvodna riječ što ju je na kongresu dao Juha Pentikäinen kao predsjednik organizacijskog komiteta. Nakon evociranja slavne prošlosti finske folkloristike, on je upozorio na porast interesa za folklor u svijetu i na potrebu proučavanja današnjeg folklo-

ra, čime se za folkloristiku može »anektirati odsudno novo područje«; uvodna riječ završava ukazivanjem na komunikacijski aspekt folklora i na nužnost promatranja naracije kao socijalnog čina, kao interakcije pripovjedača i publike.

Tekst **Teorija žanrova i folkloristika (Genre Theory and Folkloristics)**, kojemu je autor Roger D. Abrahams, konstatira napuštanje **tradicije** kao ključnog termina folkloristike, smatrajući to posljedicom sinkronijskog pristupa. **Žanr** naprotiv poprima novo značenje i važnost pri analizi izvedbi i izvedbenih situacija. Žanrovi kanaliziraju ljudske energije u izvedbe, u »strukturirana ponašanja koja drugi razumiju kao simboličko prikazivanje«. Abrahams uspoređuje žanrove s hermeneutičkim »predrasudama«; zatim piše o idealu žanra, razlikujući dva tipa ideala na osnovi razlikovanja etskih i emskih kategorija. Primjenjujući »emsku« poziciju, on definira žanrove kao »kulturom naučene, kontekstu specifične zamisli što ih sudionici uvode u estetski sukob«. Žanrovi su sheme koje podliježu mijeni i, po Abrahamovu mišljenju, nisu folkloristi jedini koji traže njihovo značenje. To isto čini svaka grupa svojom izvedbom.

Lauri Honko u svojem članku **Ponovno o teoriji žanrova (Genre Theory Revisited)** odbacuje oslanjanje na domaće nazive žanrova, ali ne daje neku prihvatljivu alternativu, završavajući članak pozivom za terminološko razjašnjenje, za traženje pravila operacionalizacije. Zanimljiviji je prvi dio teksta, gdje Honko govori o metateoriji folkloristike. Komentare uz tekstove Abrahamsa i Honka dali su Robert Austerlitz i Rudolf Schenda.

Prilog Dan Ben-Amosa **Pojmovi žanra u folkloru (The Concepts of Genre in Folklore)** razjašnjava upotrebu termina u prošlosti i danas; Ben-Amos piše o žanrovima kao kategorijama klasifikacije; o žanrovima kao stalnim oblicima; o žanrovima kao evoluirajućim oblicima; o folklornim žanrovima kao oblicima govora koji se međusobno razlikuju retoričkim aparatom, rječnikom itd. Analizirajući sva ova shvaćanja folklornih žanrova, Ben-Amos primjećuje da su to dijelovi teorijskih si-

stema koji dobro služe svrsi. Međutim, on smatra da folkloristiku moraju zamijeniti žanrovi kao predmet analize, i on ih promatra kao kulturne spoznajne kategorije verbalnih izraza, a ne kao formalne pojmove. Žanrovi postoje u stvarnosti svojim temama, posebnim rječnikom, stilističkim kvalitetama i strukturnim relacijama unutar fabule itd.

Robert Austerlitz (**Prema klasifikaciji folklornih žanrova, Toward the Classification of Folklore Genres**) iznio je principe klasifikacije koji po njegovu mišljenju omogućuju stvaranje hijerarhije žanrova u nekom društvu, dijakronijsko uspoređivanje žanrova i uspo-ređivanje sistema žanrova u različitim kulturama.

Linda Dégh (**Postulativni protomemorati, The Postulative Proto-Memorates**) odbacuje razlikovanje memorata i fabulata kakvo je unio u folkloristiku C. W. von Sydow (1934), jer smatra da svaki fabulat pretpostavlja postojanje memorata (pravog ili izvedenog).

Vera K. Sokolova piše o interakciji povijesne legende s drugim žanrovima (**The Interaction of the Historical Legend with Other Folkloristic Genres**), a Max Lüthi o ironiji u narodnoj pripovijetki (**Ironien in der Volkserzählung**).

Alan Dundes u tekstu **Strukturalizam i folklor (Structuralism and Folklore)** zastupa tezu koju je ranije iznio Claude Lévi-Strauss da su temeljne strukture strukturalne analize vječna istina koju istraživač samo otkriva, iako same te strukture koje istraživač uspijeva izdvojiti tek otprilike odgovaraju istinskim strukturama. Dundes smatra da je strukturalna metoda znanstvenija od mnogih drugih metoda u istraživanju folkloru.

E. M. Meletinskij (**Perspektive i granice strukturalnog izučavanja folkloru, Perspectives et limites de l'étude structurale du folklore**) zalaže se za sistematizaciju narodnih pripovijedaka temeljenu na strukturalnim kriterijima. Komentare radovima Dundesa i Meletinskog dali su Pentti Leino i Ulf Drobin.

Adeboye Babalola piše o morfologiji jurubanskih priča o kornjači na dva

primjera (**The Morphology of Yoruba Tales of Tortoise**). Napomene o ispitivanju i podjeli narodne proze s estetskog gledišta dane su u radu **Einige Bemerkungen zur Untersuchung und Abgrenzung der Volksprosa vom ästhetischen Standpunkt**, kojemu je autor I. Oprisan. Marie-Luise Tenèze posvetila je svoj referat određivanju temelja za klasifikaciju francuskih tradicijskih priča (**Distinctions fondamentales dans la mise en ordre de l'ensemble des contes traditionnels français**). Claude H. Breteau i Nello Zagnoli proveli su strukturalističku analizu pripovijedaka iz Magreba (**Multiplicité du sens et hiérarchie des approches dans l'analyse du conte Maghrebin**).

Među radovima o transmisiji folkloru, koje nećemo sve ovdje nabrajati, ističe se rad K. V. Čistova o pitanju teorijske razlike između folkloru i literature (**Zur Frage der theoretischen Unterschiede zwischen Folklore und Literatur**). Čistov razlikuje dva načina promatranja transmisije folkloru, tekstološki i komunikativni. Promatramo li transmisiju folkloru tekstološki, tada će nas zanimati djelovanje mehaničke transmisije na tekst; promatramo li transmisiju s komunikativnog gledišta, zanimat će nas sam mehanizam transmisije od pojedinačnog komunikacijskog akta sve do komunikacijskih lanaca. Čistov se opredijelio za komunikacijski pristup transmisiji, ne zaboravljajući ipak ni tekstološki aspekt. On smatra da isti tekst može funkcionirati u odvojenim grupama, da može biti rasprostranjen na velikom području, da se tekst prilagođuje publici, da izvantekstovne veze i sposobnosti varijacije teksta mogu djelovati na tekst i njegove promjene. U svojem komentaru Čistovljeva referata Maja Bošković-Stulli je primijetila da za Čistova tekst objektivno postoji i kad nije ostvaren pojedinačnim aktovima izvedbe. Polazeći od Jakobsona i Bogatirjova, koji razlikuju latentno postojanje folklornog djela kao jezika (langue) i konkretno postojanje koje se pojavljuje kao govor (parole), Maja Bošković-Stulli postavlja pitanje gdje prestaje varijanta jednog teksta i gdje nastaje novi tekst. Nadalje, Čistov u svojem radu, pišući o žanrovima, zastupa tezu

da oni nemaju samo estetske, nego i druge funkcije. To Maja Bošković-Stulli smatra točnim, ali se ne slaže s podjelom žanrova na one kod kojih je estetska funkcija svjesna i na one kod kojih je ta funkcija nesvjesna.

Robert A. Georges (**Od istraživanja narodne pripovijetke do proučavanja pripovijedanja, From Folktale Research to the Study of Narrating**) zastupa ekstremno mišljenje da pripovijetka ne postoji; postoji samo pripovijedanje. Prerast nam ne dopušta detaljnije razmatranje ostalih referata i komentara o transmisiji folklora, iako to sami tekstovi zaslužuju. Naročito je zanimljiv tekst **Stripovi kao predmet istraživanja usmene proze (Comic Strips as a Subject of Folk Narrative Research)**. Autor Rolf W. Brednich tvrdi da u današnjem komercijaliziranom svijetu stripovi predstavljaju funkcionalni ekvivalent narodnim pripovijetkama i mitovima prošlosti i da se folklorist mora okrenuti proučavanju stripova, filmova i literature iz novinskih kioska ako ne želi da ga vrijeme pregazi.

Četvrta tema kongresa (**Tradicija i ličnost**) protekla je u znaku isticanja uloge pripovjedača u folklornom procesu. Elli Kõngäs Maranda i Juha Pentikäinen u svojim su referatima isticali problem »zaboravljenih pripovjedača« i upozorili na ulogu koju je u proučavanju nosilaca tradicije odigrao švedski znanstvenik C. W. von Sydow. Dvojica američkih folklorista, H. W. Jansen i P. B. Mullen, u svojim su referatima analizirali repertoar i mišljenje što ga o svojem poslu imaju pojedinačni pripovjedači. Donald Ward razmotrio je ulogu nekih oblika usmene književnosti kao socio-psiholoških indikatora, analizirajući širenje glasina na nekoliko primjera. Otkrio je da etnocentrizam predstavlja važnu komponentu glasina — nosioci zbivanja obično su predstavnici stranih kultura.

Radovi iz ovog zbornika (spomenuti i nespomenuti u našem prikazu) sačinjavaju koristan pregled današnjeg stanja u folkloristici. Završit ćemo citatom iz sažetka zbornika (autori su Outi Lehtipuro i Lassi Saressalo):

»Ključne riječi današnje internacionalne folklorističke diskusije izgleda da

se sastoje od pojmova **konteksta, komunikacije, procesa, izvedbe**, potiskujući pojmove **tradicije, motiva, tipa i distribucije**, koji su dominirali u ranijim diskusijama, čvrsto u pozadinu. Zadržali su se još **žanr i struktura**, koji su pokazali sposobnost za širenje funkcije i značenja. I danas, kao i u prošlosti, folkloristika je u povoljnom položaju, u stjecištu različitih istraživačkih metoda humanističkih i društvenih nauka, prijemljiva za nove teorijske i metodološke poticaje što ih pružaju različite discipline, uz pomoć kojih se folklorist može koristiti preciznijim pojmovima i metodama kako bi pridonio našem znanju o čovjeku, tradiciji i kulturi.«

Ivan LOZICA

Folklore-Performance and Communication, Edited by Dan Ben-Amos and Kenneth S. Goldstein, Mouton, The Hague-Paris 1975, 309 str.

Izlazak ove knjige, zbirke članaka nekoliko suvremenih američkih folklorista, bio je očekivan s mnogo nestrpljenja. Jezgru sačinjavaju tri referata s panel-diskusije na temu »Folklor i komunikacija«, održane na godišnjoj skupštini američkih folklorista (American Folklore Society) 1969. godine u Atlanti. Iz predgovora Ben-Amosa i Goldsteina jasno slijedi da urednici svoj rad smatraju osuvremenjenim manifestom tzv. kontekstualnog pristupa folkloru ili one škole folkloristike koja je prvenstveno orijentirana na analizu izvedbe (performance school).

Čim se pojavila, ova škola priključila se vodećim trendovima istraživanja u Americi. Konstituirana je istupom skupine referenata na kongresu američkih folklorista 1967. godine u Torontu. Ti referati autora Dana Ben-Amosa, Rogera Abrahamsa, Richarda Baumana i drugih kasnije su objavljeni u »Journal of American Folklore«, 84, iz 1971. godine, a zatim su publicirani u obliku